

EMLÉKEK

RÁKOSPALOTA, 1956-2016

ÍRTA: Kiss Emília

Az írás a Bikkes Gáborral Rákospalotán, 2016 nyarán készített interjúk szerkesztett változata.

■ *Mi történt Önnel 1957. október 23-án az iskolában?*

■ Az osztály megegyezett, hogy állva maradunk a hetes jelentése után, így emlékezünk meg az egy évvel korábban történt forradalomról. Eredetileg az első órán, Pressburger Konrádnál akartuk megcsinálni, de akkor végül is leült mindenki. Aztán a következő órát Szászi Elemér tartotta, aki kémia-fizika szakos volt és „mellesleg” akkor ő volt a párttitkár is... (Nagyon sok gyereke volt, és élni akart ő is – ezért vállalta el ezt a posztot.) Ezen az órán az osztályból hatan-nyolcan állva maradtunk a jelentés után.

■ *Melyik iskolában történt ez?*

■ Hát itt, a Kossuth utcaiban. Akkoriban sok magasan képzett tanár tanított ott, akiket a rendszer „klerikális elemeknek” nyilvánított, vagy a származásuk miatt kívánt távol tartani a budapesti közélettől. (Novák tanár úr, Hajdú Gusztáv, Konecsny Aladár a kántortanító)

■ *Mi lett a következménye a megemlékezésnek?*

■ Igazgatói intót vagy megrovást kaptunk végül – már nem emlékszem pontosan – de nem is ez volt a fontos, hanem a nyomozás. Először mind-egyikünket külön-külön behívtak az igazgatóhoz, aki ordított és pofozta a bent lévőket, hogy mondjuk meg, ki volt a szervező? Azután, amikor senki nem mondott semmit, egyszerre is behívtak mindannyiunkat, sorba állítottak és megint ordítottak, hogy: „Tudjátok-e mit csináltok?!” – válasz

persze most sem volt. ...A környéken továbbra is dobáltuk a „MUK-cédulákat” és tovább gyűjtöttük a Cinkotai útnál lévő harckocsi állásokban az otthagytott lőszeremből a puskaport.

■ *Egy közös ismerősünktől úgy értesültem, hogy Ön is részt vett a forradalomban 1956-ban, noha akkor még gyerek volt...*

■ Igen. A Szabó péknél álltam sorba kenyérért. (Ez a Kossuth utca és a Fő utca sarkán volt.) Arra jött egy ismerős rendőr fegyver és sapka nélkül. A sorban álló felnőttek biztatására meg is kérdeztem tőle: „Rendőr bácsi, hol a sapkád?”. Ő csak mosolygott és szó nélkül ment tovább.

Aztán nemsokára egy üres teherautó jött arra, és a rajta lévőket azt kiabálták: „Pesten lövik a munkásokat, gyertek segíteni!” Én is felszálltam a kocsira férfiakkal együtt. (Elég rossz gyerek voltam különben is, szegény Anyámnak rengeteg baja volt velem.)

Először a kerületi rendőrőrhöz mentünk a Kajár utcába. Ott lefegyverezték a rendőröket – mindenki egy pofonért cserébe odaadta a fegyverét. A Váci úton a hajógyárnál egy harckocsi megállította a teherautót, onnan gyalog mentünk be a városba. (Ahogy mostanában kezdem gondolkodni ezen, úgy emlékszem, hogy az én részvételem úgy 7-10 napig tarthatott.) Este, sötétedéskor értünk a Hősök terére. A Sztálin-szobor maradványai közül ekkor már csak a csizmák álltak ott, a többi részét már elvitték.

1 MUK – a forradalom egyik jelmondatának rövidítése: „Márciusban újra kezdjük!”

Egy fiatalember elvitt magával a szüleihez, és később indultunk el még beljebb a városba. Egy pincében voltam végig, a többi gyerekkel segítettünk tárazni, fegyvert pucolni, a harcokba nem engedtek ki minket a felnőttek.

Néhány nappal később ugyanez a fiatalember visszahozott a vasúti töltésig, a mai Erzsébet királyné útig, és ott ráállított a sínekre, azzal hogy: „Innen most már haza fogsz találni, csak kövesd a síneket!”. El is jutottam Rákosrendezőig, de ott lőttek rám, így lehúzódtam a töltésről.

Rákospalota-Újpest vasútállomásánál egy másik forradalmár csoporttal találkoztam. Ott pakolták ki a vonatokat. Az állomáson veszteglő vagonokban paprikát szállítottak, hogy meg ne romoljon, szétosztották az emberek között.

Újpesten találkoztam az egyik bátyámmal, aki nemzetőr volt. Újpesten egy nyomdában dolgozott, ahol röplapokat nyomtattak a forradalom alatt. A rendőrségnél Plótz József szórta a röplapokat, és őt egy rendőr az épületből legéppisztolyozta. Három napig fel volt ravatalozva a tanácsháza mellett. A szovjet emlékművet a forradalmárok lebontották, a sarkon lévő cukrászüzemből kihozták egy nagy asztalt és arra fektették a fiatalember testét. Ő egyébként egy VIII. kerületi rakodómunkás volt.

Kósa József, a munkástanács elnöke délután kiosztotta újra az emberek között a korábban már leadott fegyvereket – többen célba lövöldöztek a lámpákra, közben folyt az alkudozás a rendőrség és a forradalmárok között, hogy adják ki azt a rendőrt, aki lelőtte a fiút. Este

felé két utcával feljebb megjelent két teherautónyi ÁVO-s, a platókra felszerelt négycsövű gépágyúval jöttek felmenteni az épületet és a benne lévőket. Házról-házra ment a harc, hogy a rendőröket kimentsék. A lövöldözés alatt én a járdaszegély mellett feküdtem. Egy Beszkártosnak¹ köszönhetem az életem, aki biztosabb fedezékbe vitt.

A kalandozásom körülbelül tíz napig tartott. Novemberre már hazakerültem.

■ *Mit tud a palotai eseményekről?*

■ Négy szovjet teherautó jött befelé Fót felől, élelmiszert és gázolajat szállítottak, és ezt az olajtartálykocsit a palotaiak felgyújtották – úgy dél körül. Röviddel a történetek után harckocsik jelentek meg, és mindenhol, ahol mozgást láttak, oda leadtak néhány lövést. Ekkor sérült meg a kistemplom és az Arzola gyár, belővést kapott a tsz istálló és a Bekóék portája. Apám – háborús tapasztalatai alapján – azonnal leparancsolt bennünket anyámmal a pincébe.

A tankok továbbmentek a Szentmihályi út irányába, ahol a nagyobb harcok voltak. Úgy emlékszem vissza, hogy órákon keresztül hallottuk a láncfalpasok dübörgését, akár 100-200 tank is átmehetett itt.

■ *Meddig tartott itt a harc?*

■ 1956. október-novembere után egy szovjet egység még egy hónapig a kerületben állomásozott, a Cinkotai út és a Fóti út (*ma: Régi Fóti út – szerk.*) sarkánál, egy magasabb részen volt a

¹ A főváros közlekedési vállalat korabeli elnevezése

táboruk, a tsz-istállóban és amellett. Onnan jól be lehetett látni Palotának azt a részét.

■ *Mi jött ezután?*

■ A pufajkások járőrözni kezdtek. L. Béla bácsit elvitték a pártbizottságba, nagyon megverték. R. Pali bácsit is elvitték, meg Guszti bácsit. K. Sándor a templomnál ott volt a géppuskások között. Őt is bántalmazták - aki a háború alatt végig három palotai zsidó embert rejtegetett a krump-
lis veremben...

■ *Mi lett az Ön számára a következménye annak, hogy részt vett a forradalomban?*

■ Utána hónapokig tartó tisztogatás következett. Az én ügyemet P. József rendőrtiszt vizsgálta, aki nem vert meg, hanem anyámmal hazaküldött. Ezt azért fontos megjegyezni, mert a másik kihallgató tiszt, a B. József mindenkit megvert.

1956 után kallódni kezdtem. Igen rossz gyerek voltam már korábban is, és a forradalom utáni években sorozatosan kerültem intézetből-intézetbe. 14 évesen aztán mégis letartóztattak - egy régóta otthon rejtegetett fegyverrel a kezemben elhatároztam, hogy a bátyám után külföldre megyek...

Bátyám, László (sz.: 1939) anyagi okok miatt már régebb óta nem élt velünk, a Palánk u. - Dobó u. sarkán lévő munkásszállón lakott. A forradalom alatt a Kismotor és gépgyárban volt ipari tanuló, bevászártották a munkástanácsba is. A fő bűne az volt, hogy egy alkalommal kidobta a párttitkárt az ablakon - az első

emeletről, azért hogy megmentse az életét... Remek futballista volt, a Bástya (későbbi Honvéd) egyesületben az I. osztályban játszott. A bátyám benne volt az újpesti forradalmárok vezetőségében. Először letették a fegyvert, és úgy akartak külföldre menekülni, de elfogták őket Mosonmagyaróvárnál. Másodszorra már fegyveresen törtek át a határon Ausztria felé. Az ő életének az lett a tragédiája, hogy ekkor már a nyugati országoknak nem kellett a magyar forradalmárok... Hosszú hónapokat töltött el a lágerben, arra várva, hogy valahol befogadják menekültként. Végül az első adódó lehetőséggel Dél-Afrikába került. Sportolói karrierje örökre félbeszakadt. Szerencsére egy rendes család fogadta be őt, akik támogatták, tanították, segítettek neki elindulni a felnőtt életben. Ott is halt meg a múlt évben...

Visszatérve az én történetemhez, 39 hónapot töltöttem le Aszódon a fiatakorúak gyűjtőfogházában. Nagyon fontos évek voltak ezek az életemben. Ott tanultam meg magyarul. Úgy érte, hogy a velem együtt raboskodó iskolázott, értelmiségi emberek sorban adták a kezembe a magyar irodalom minden jelentős

íróját, Móriczot, Mikszáthot, stb. – az aszódi „szabadegyetemen”. Egy álomvilágban éltem ekkor. Ez jelentette a túlélést számomra. A börtönben asztalosnak kezdtem tanulni. A szabadulás után már csak nagyon kevés időm – két hónapom – volt a szakmunkás vizsga letételéig, ezért a Rákospalotai Asztalos Ktsz.-ben kértem segítséget, hogy a kellő gyakorlatot megszerezhessem. Ott az idősebb mesterektől azután nagyon sokat tanulhattam – nagyon hálás vagyok nekik, életem későbbi szakaszában az ott szerzett különleges szakmai tudás biztosította a megélhetésemet – végül a Szakma Ifjú Mestere címig is eljutottam. Ekkor már apám a Rákospalotai Múzeum gondnoka volt, ott laktunk a Kossuth utca 39.-ben, a múzeum épületében, szolgálati lakásban. A hátsó helyiségben asztalos műhelyt rendeztem be magamnak, kisebb megrendeléseken dolgoztam. A múzeumi kapcsolatot és a tudásom miatt kerülhettem be a Néprajzi Múzeum Restaurátor Osztályára is. Ott Bodrogi Tibor főigazgatósága alatt H. Ferenc grafikussal egy Észak-Amerika kiállításon dolgoztunk. Bodrogi ekkor már egy óceániai gyűjtőútra készült elmenni. Egy esti borozgatás közben elmeséltem az '56-os élményeimet. Néhány hónap múlva, a főigazgató távollétében a párttitkár kirúgott engem a múzeumból.

Ekkortól megint elkezdtem kallódni, sehová nem vettek fel dolgozni – a személyi anyagomban lévő újabb bejegyzés miatt.

24 éves koromig a Béke tsz.-ben dolgoztam kubi-kusként. Akkor behívtak katonának. A forradalmi múltam miatt ott is sorozatos atrocitások értek – a végén idegösszeroppanással a Honvéd Kórházba kerültem. Ezután leszereltek. Visszamentem a

tsz.-be dolgozni, ahol Dóra Mihály tsz.-elnök jóvoltából 12 évig dolgoztam raktárosként.

Fontos még elmondani, hogy végül azért úszhattam meg ennyivel, mert annak idején K. Sándor ügyész úr életkoromra való tekintettel leválasztotta az ügyemet a többiekéről, és az Aradi utca és a Vörösmarty utca sarkán található Pesti Főügyészség épületén belül fél évig tartott fogva, amíg minden lecsillapodott.

Egy polgári lakásból leválasztott fülkében ültem, naponta kétszer lehetett WC-re menni és kötelező napi félórás sétát kellett tenni.

Az ügyésszel való atyai barátság később is megmaradt: K. Sándor egyszer csak azt kérdezte tőlem: „Gábor, akarsz-e utazni?” nem sokkal később, egy magas rangú katonatiszt koloniál bútorának elkészítése után három héttel már a kezemben is volt az útlevel...

1979. áprilisában, 34 évesen elmentem Magyarországról és Svájcban telepedtem le. Jól beszéltem németül, találtam munkát, ősszel már anyámat is kihoztattam látogatóba.

■ *Mi indít el egy 10-11 éves fiút arra, hogy elmenjen harcolni?*

■ Nem tudom... Nem tudom. Mitől lesz egy gyerek katona? A háború utáni időkben, harcos szovjet filmekben nőttünk fel. Talán ezért.

■ *Mit mondana el a mai fiataloknak az 1956-os magyar forradalom legfontosabb üzeneteképpen?*

■ A hazaszeretet. ■